

«Тасдиқ мекунам»

Директори Пажуҳишгоҳи илмӣ-
тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот,
номзади илмҳои филологӣ

Аминзода А. Ҳ.

« 14 » апрели соли 2025

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Зафари Шариф дар мавзуи «Таъмини инноватсионӣ-методии китобхона – омили рушди фаъолияти он (дар мисоли китобхонаҳои давлатию оммавии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D091000 – Кори китобдорӣ (6D091001 – Китобхонашиносӣ, библиографишиносӣ ва китобшиносӣ)

Мутобиқати мухтавои диссертатсия ба ихтисос ва ё соҳаи илм.

Мавзуъ ва мухтавои диссертатсияи мавриди назар ба банди 2, зербандҳои 2.7 ва 2.8-и банди 3-и шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси илмии 6D091000 – Кори китобдорӣ (6D091001 – Китобхонашиносӣ, библиографишиносӣ ва китобшиносӣ) комилан мувофиқат мекунад.

Дар марҳилаи феълии рушди ҷомеаи инсонӣ, ки бо гуногунрангии инкишоф мунтазам дар ҳоли таҳаввулу тағйирёбӣ қарор дорад, нақши китобхонаҳо ҳамчун ниҳодҳои фарҳангӣю омӯзишӣ ва марказҳои иттилоотрасонӣ ҷиҳати қонеъ гардонидани ниёзҳои иттилоотии ҷомеа ба маротиб меафзояд. Дар баробари ин, шароити ҷаҳонишавӣ ва рушди технологияи иттилоотӣ дар назди китобхонаҳо уҳдадорихои нави иҷтимоиро воғузур намуда, онҳоро водор намуд, ки дар радифи қонеъ гардонидани ниёзҳои иттилоотии хонандагони муқимӣ, талабу дархости хонандагони маҷозиро низ ба инобат гирифта, дастрасии озод ва ройғони ин гурӯҳҳои хонандагонро ба фондҳои гуногуни ҳуҷҷатҳои электронии китобхонаҳо таъмин намоянд. Табиист, ки иҷрои ин вазифаҳои муҳим бе истифодаи технологияи муосири иттилоотӣ-коммуникатсионӣ ва таъмини фаъолияти инноватсионӣ-методии китобхонаҳо имконнопазир аст.

Мавриди зикр аст, ки шуруъ аз оғози асри XXI ба туфайли ҷаҳду талошҳои Ҳукумати кишвар, бахусус ташаббусҳои созандаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба масъалаи роҳандозӣ ва пайваста вусъат додани равандҳои инноватсионии тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа, аз ҷумла

фаъолияти инноватсионии китобхонаҳо ва ба талаботи стандартҳои байналмилалӣ мутобиқ гардонидани ин раванд таваҷҷуҳи зиёд зоҳир карда, барои ҷорӣ кардани навгониҳо дар фаъолияти инноватсионӣ-методии китобхонаҳо кӯшиши бесобиқа ба харҷ медиҳанд. Натиҷаи ҳамин аст, ки тадриҷан вусъат пайдо кардани раванди вориднамоии таҷҳизот ва технологияҳои инноватсионӣ барои рушди фаъолияти инноватсионӣ-методии китобхонаҳо, навҷӯию навофариҳои илмию амалии муттаҳассисони соҳаи китобдорӣ ҷумҳурӣ ва дар фаъолияти шумораи зиёди китобхонаҳои мамлакат ворид кардани ин навгониҳои илмию методӣ, зина ба зина ба зехни ходимони китобхонаҳо роҳ ёфтани мазмуну мундариҷаи мафҳумҳои «инноватсия», «инноватика», «фанофарӣ», «равандҳои инноватсионӣ», «фаъолияти инноватсионӣ-методӣ» бозгӯи равшани онанд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон низ аз ин раванди дар соҳаи китобдорӣ ҷаҳонишуда дар канор намондааст. Аммо, то кунун дар илми китобдорӣ тоҷик оид ба ин масъалаи муҳим таҳқиқоти назаррас ба анҷом нарасидааст. Аз ин рӯ, мавриди таҳқиқ қарор гирифтани мавзуи «Таъмини инноватсионӣ-методии китобхона – омили рушди фаъолияти он (дар мисоли китобхонаҳои давлатию оммавии Тоҷикистон)» саривақтӣ ва рӯзмарра мебошад.

Саҳми илмии доктараб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Саҳми шахсии доктараб дар ҳалли масъалаҳои илмӣ ва таҳқиқи проблемаи мавриди омӯзиш, қабл аз ҳама, дар он ифода меёбад, ки бо кӯшиши ӯ мавзуи мазкур ба ҳайси таҳқиқоти диссертатсионӣ бори нахуст дар Тоҷикистон мавриди таҳлили илмӣ қарор гирифтааст. Диссертант дар масъалагузориҳои мушаххаси илмӣ, таъйиди мубрамии мавзӯ, коркард ва асоснокнамоии мафҳумҳои асосии он, мақсаду вазифаҳои таҳқиқот, объекту предмет, фарзия, методҳо ва марҳилаҳои пажӯҳиш, асосҳои назариявӣ методологии таҳқиқот ва навгониҳои илмӣ саҳми бевоситаи ҳудро гузоштааст. Ҳамзамон, натиҷаҳои илмии бадастомада, аз ҷумла хулосаҳои назариявӣ, нукоти ба ҳимоя пешниҳодшаванда, тавсияҳои ҳислати амалидошта бевосита аз ҷониби диссертант мустақилона таҳия, баррасӣ ва исбот шудаанд.

Саҳми диссертант боз дар он аст, ки дар муддати 8 сол ба ҷамъовариҳои маводди илмӣ, омӯзишу таснифи он ва навиштани рисолаи илмӣ машғул шуда, дар робита ба ин масъала 18 мақолаву 1 дастури таълимӣ таълиф намудааст, ҳамзамон дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ бо маърузаҳои илмӣ баромад кардааст. Мавриди зикр аст, ки доктараб ҳангоми таълифи диссертатсия адабиёти илмии соҳаҳои сотсиология, иқтисодиёт, идоракунии, психология, педагогика, фалсафа,

китобхонашиносӣ, библиографияшиносӣ ва санаду далелҳои навро, ки то ба имрӯз барои муҳаққиқон дастрас набуданд, ҷамъоварӣ, гурӯҳбандӣ ва бо таври шоиста истифода кардааст. Яке аз хусусиятҳои фарқкунандаи диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки доктараби дараҷаи илмӣ тавонистааст баъд аз баррасии масоили матраҳшуда тавсияҳои мушаххасро ҷиҳати идома додани омӯзиши мавзӯи мазкур пешниҳод намояд ва дар ин замина мавқеъ ва нигоҳи муаллифиро устувор гардонад. Қобили тазаккур аст, ки диссертант дар ҳалли як зумра масъалаҳои назариявӣ марбут ба мавзӯи баррасишаванда муваффақ шуда, андешаҳои илмӣ хешро тавассути баргузори ва натиҷагирӣ аз қори озмоишӣ-таҷрибавӣ асоснок намудааст. Муаллифи диссертатсия солҳои зиёд ба ҳайси мудирӣ кафедраи китобхонашиносӣ ва библиографияшиносӣ ва декани факултети китобдорӣ ва иттилоотшиносӣ фаъолият намуда, масъаларо ҳам аз лиҳози илмӣ ва ҳам амалӣ ба риштаи таҳқиқ қашидааст. Дар робита ба ин, саҳми диссертант дар таҳия ва пешниҳоди «Амсилаи концептуалии дурнамои рушди таъмини инноватсионӣ-методиҳои фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ» назаррас мебошад ва татбиқи онро метавон яке аз омилҳои асосии баланд бардоштани сатҳу сифати хизматрасонии китобдорӣ-иттилоотӣ ва рушди устувори китобхонаҳои мамлакат арзёбӣ кард.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ (бо нишон додани навлонӣ, аҳаммияти илмӣ ва амалии онҳо), ки барои он ба доктараб додани дараҷаи илмӣ дархостшаванда мумкин аст.

Нуктаҳо, андешаҳо, ақидаҳо, хулосаҳо ва дастовардҳои нави назариявӣ, методологӣ ва амалии диссертатсия, ки ба ҳимоя пешниҳод гардидаанд, навлонии таҳқиқот ва натиҷаҳои ҳалли вазифаҳои гузошташударо нишон медиҳанд. Навлонии илмӣ таҳқиқот, қабл аз ҳама, дар он зоҳир мешавад, ки бори аввал дар илми китобхонашиносии тоҷик таҳқиқи ҳамаҷонибаи асосҳои таърихӣ ва методологию назариявии ташаккули раванди таъмини инноватсионӣ-методиҳои фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавии Тоҷикистон роҳандозӣ шудааст. Навлонии илмӣ таҳқиқот, ки натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсияро дар бар мегиранд, дар панҷ банди ҷудогона нишон дода шудаанд. Аз ҷумла, диссертант бо дарназардошти хусусиятҳои хоси ҷумҳурии омилҳои асосии монеасозии раванди ҷоринамоии инноватсияҳо дар фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавиро муайян ва роҳҳои асосии баргараф намудани онҳоро илман асоснок кардааст. Инчунин, диссертант амсилаи концептуалии рушди таъмини инноватсионӣ-методиҳои фаъолияти китобхонаро таҳия намуда, самтҳои асосии татбиқи онро дар амалии

китобхонаҳои давлатию оммавии Тоҷикистон муайян кардааст. Навгониҳои илмӣ таҳқиқот боз дар он зоҳир мегардад, ки аз ҷониби диссертант таҷрибаи марказҳои методии сатҳи милли, ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ ва ноҳиявӣ ҷиҳати таъмини фаъолияти бонизоми инноватсионии китобхонаҳои давлатию оммавӣ таҳлил карда шуда, ҷанбаҳои мусбат ва манфии он, аз ҷумла сатҳи омодагии марказҳои методӣ ва китобдорон дар самти роҳандозии наwgониҳо ошкор карда шудаанд. Ҳамзамон, мушаххас кардани функсияи зинаҳои гуногуни хадамоти инноватсионӣ-методӣ ҳамчун унсури муҳимтарини инфрасохтори фаъолияти инноватсионии китобхонаҳо ва асоснок намудани услуби таҳлили фазаи инноватсионӣ ва интиҳоби стратегияи муносиби ҷоринамоии дигаргуниҳои инноватсионӣ дар фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ – наwgониҳои илмӣ таҳқиқот маҳсуб меёбад. Бештари мафҳумҳои марбут ба инноватикаи китобдорӣ ва фаъолияти инноватсионӣ-методии китобхонаҳо маҳз ифодаи расмӣ худро тавассути таҳқиқоти мазкур пайдо кардаанд.

Пешниҳодҳои назариявӣ дар таҳқиқот зикршуда барои коркарди илмӣ ва тавсеаи функсияи марказҳои методӣ дар самти ҷоринамоии наwgониҳои китобдорӣ ва муайян намудани роҳҳои ҳалли проблемаҳои илмӣ «монеаҳои раванди инноватсионӣ», «ташаккули салоҳияти инноватсионии китобдорон», «ташаккули фарҳанги инноватсионии китобдор» заминаи илмӣ фароҳам меоранд. Консепсияи рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳо, ки аз ҷониби диссертант пешниҳод шудааст метавон барои таҳияи нуктаҳои асосии асноди стратегияи рушди соҳаи китобдорӣ ва таҳқиқоти минбаъда дар самти инноватикаи китобдорӣ истифода кард. Аҳаммияти илмӣ натиҷаҳои таҳқиқот боз дар он зоҳир мешавад, ки маҷмуи донишҳои назариявӣ китобхонашиносии ватанӣ оид ба фаъолияти марказҳои методӣ бо асосҳои нави илмӣ таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳо мукамал шуда, назария ва услуби хадамоти китобдорӣ-иттилоотӣ ба истифодабарандагони китобхона дар самти баланд бардоштани сатҳи сифати фаъолияти китобхона бо ғояи назариявӣ-методологии таъмини инноватсионӣ-методӣ ғанитар мегардад.

Аҳаммияти амалии диссертатсияи мазкур дар он ифода меёбад, ки маводди фароҳамомада, хулоса ва натиҷагирӣҳои илмӣ муаллиф дар ҷараёни таълифи китобҳои дарсии соҳаи китобдорӣ, тадриси курсу семинарҳои махсус барои китобдорони китобхонаҳои мамлакат, навиштани рисолаву мақолаҳои илмӣ мавриди истифода қарор мегиранд. Чунонки аз таҳлили диссертатсия бармеояд, баъзе аз муқаррароти таҳқиқот барои истифодабарӣ дар фаъолияти амалии муассисаҳои

тахсилоти олии кишвар, қабул карда шудаанд. Масалан, бо пешниҳоди диссертант дар МДТ «ДДФСТ ба номи М.Турсунзода» таълими фанни нави «Фаъолияти инноватсионӣ-методии китобхона» роҳандозӣ шуда, дастури таълимӣ ва барномаи фан таҳия гардидааст. Ҳамзамон, натиҷаҳои ҳосилшуда ва тавсияҳои таҳияшуда, ки аз аҳаммияти амалии таҳқиқот дарак медиҳанд, метавонанд барои азнавсозии фаъолияти марказҳои ёрии методӣ ба китобхонаҳои давлатию оммавӣ, роҳандозии бонизоми инноватсияҳои китобдорӣ, омӯзишу ҷоринамоии таҷрибаи пешқадами инноватсионӣ, вусъати ташаббусҳои эҷодиву инноватсионии китобдорон ва татбиқи лоиҳаҳои инноватсионӣ мусоидат намоянд. Аҳаммияти амалии диссертатсияи мазкур боз аз он иборат аст, ки барои таъмини фаъолияти инноватсионӣ-методии китобхонаҳо дар шароити доимовусъатёбандаи рақобати бозори иттилоотӣ заминаҳои воқеӣ фароҳам омада, самарабахшии раванди идоракунии ҳаёти китобхона дар шароити рушди инноватсионӣ ва ҳавасмандии китобдорон барои зоҳир намудани ташаббусҳои инноватсионӣ бехтару бештар мегарданд.

Дарачаи эътимодноки ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқоти мазкурро дақиқии маълумот, маводи кофӣ таҳқиқотӣ, мутобиқати методҳои таҳқиқ бо ҳадафу вазифаҳои он, коркарди натиҷаҳои таҳқиқот, ҳаҷми интишорот ва гузаронидани таҳқиқоти илмӣ диссертатсионӣ собит менамоянд. Хулоса ва тавсияҳои диссертант дар асоси таҳлили илмӣ натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва озмоишӣ-таҷрибавӣ пешниҳод шудаанд.

Инчунин, бозътимодии натиҷаҳои таҳқиқот дар он зухур меёбанд, ки муқаррароти назариявии таҳқиқот ба таври кофӣ асоснок карда шуда, дар заминаи таҳлилу арзёбии адабиёти илмӣ ва кори озмоишӣ-таҷрибавӣ оид ба мавзӯи таҳқиқот анҷом ёфтаанд.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда натиҷаҳои мушаххаси таҳқиқотро инъикос намуда, бо далелҳои илмӣ асоснок карда шудаанд.

Диссертатсияи Зафари Шариф аз муқаддима, ду боб, шаш зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, номгӯйи адабиёт ва интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия иборат аст.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамияти мавзӯ ва дарачаи таҳқиқи он, робитаи кор бо барномаҳо (лоиҳаҳо), мавзӯҳои илмӣ, мақсаду вазифаҳо, объект ва мавзӯи (предмети) таҳқиқот, фарзия, методҳо ва марҳилаҳои таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқот, сарчашмаҳо, заминаҳои эмприкӣ ва пойгоҳи таҳқиқот, навгонии илмӣ диссертатсия, нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот, дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои

тахқиқот, мутобиқати диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ, шахси довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот, тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои он, интишорот аз рӯи мавзӯи таҳқиқот, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия бо низомии муайян шарҳу баён ёфтаанд.

Дар боби якуми диссертатсия – «Заминаҳои таърихӣ-назариявии рушди фаъолияти китобхонаҳои оммавӣ ва таъмини инноватсионӣ-методии онҳо» асосҳои назариявии таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ, заминаҳои таърихӣ ташаккул ва рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти онҳо, инчунин, фаъолияти китобхона ҳамчун объекти таъмини инноватсионӣ-методӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд.

Дар зербоби якуми боби якуми диссертатсия муаллиф бо таъия ба сарчашмаҳои таърихӣ омӯзиши таҷрибаи пешқадами марказҳои илмӣ-методии соҳаи китобдорӣ замони шуравиро барои таъмили фаъолияти методӣ ва дар ин замина фароҳам овардани шароит барои вуҷуд бахшидан ба раванди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳо дар Тоҷикистон ниҳоят муҳим арзёбӣ қардааст. Дар робита ба ин, диссертант кӯшиш намудааст, ки то ҳадди имкон баъзе паҳлуҳои фаъолияти илмӣ-методии собиқ марказҳои бузурги методии шуравиро, ки аз нигоҳи мубрамиёт барои китобхонаҳои Тоҷикистон муфид мебошад, мавриди таҳлилу баррасӣ қарор диҳад. Аз ин рӯ, дар ин зербоб масъалаҳои низомии ягонаи роҳбарии методӣ дар тамоми шабакаи китобхонаҳо, истифодаи тарзу услубҳои илман асоснокӣ қар дар фаъолияти онҳо, ҳамроҳангсозии фаъолияти методӣ, таҳия ва паҳн намудани нашрияҳои методӣ, ҷоринамоии таҷрибаи пешқадами китобдорӣ, таҳлили фаъолияти китобхонаҳо ва дигар масоили марбут ба роҳбарии методии китобхонаҳои даврони шуравӣ, аз ҷумла китобхонаҳои Тоҷикистон, мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Диссертант дар идомаи таҳқиқи масоили мазкур даврони соҳибистиклолиро марҳилаи сифатан нави фаъолияти методии китобхонаҳо дар Тоҷикистон арзёбӣ намуда, муҳимтарин пайомадҳои истиклолияти давлатӣ дар соҳаи китобдориро ба қабули як силсила асноди меъёрии ҳуқуқӣ ва барномаҳои давлатии рушди соҳаи фарҳанг, аз ҷумла фаъолияти китобдорӣ ва иттилоот алоқаманд қардааст, ки мантиқан дуруст аст.

Зимни таҳқиқи масъалаҳои зербоби дуҷуми боби якум – «Фаъолияти китобхона ҳамчун объекти таъмини инноватсионӣ-методӣ» диссертант дуруст қайд менамояд, ки яке аз омилҳои муҳим дар раванди ҷорӣ

намудани инноватсияҳои китобдорӣ ин сатҳи салоҳиятнокии касбӣ ва инноватсионии китобдорон ба шумор меравад ва агар китобдорон ба моҳияти инноватсияҳои китобдорӣ сарфаҳм нараванд, ташаббускору эҷодкор ва барои татбиқи навлониҳо омода набошанд, он гоҳ дар китобхона фазои инноватсионӣ ташаккул намеебад. Дар робита ба ин, таҳқиқоти озмоишии баргузорнамудаи диссертант нишон додааст, ки ҳатто 55,9 фоизи китобдорони китобхонаҳои давлатию оммавӣ барои дарёфти иттилоот ва тақмили дониши худ оид ба навлониҳои китобдорӣ аз марказҳои методии соҳавӣ сари вақт маводди заруриро дастрас карда наметавонанд. Илова бар ин, натиҷаи ҷавоби респондентон-китобдорони китобхонаҳои давлатию оммавии ҷумҳурӣ оид ба фаъолияти марказҳои методӣ бори дигар зарурати омӯзиши ҷанбаҳои назариявӣ ва амалии раванди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ ва мавзӯи «китобхона ҳамчун объекти таъмини инноватсионӣ-методӣ»-ро собит намудааст.

Диссертант дар зербоби сеюми боби якуми рисола – «Асосҳои назариявии таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ» дар заминаи таҳлилу омӯзиши афкори муҳаққиқони рус мафҳумҳои асосии марбут ба мавзӯро дақиқназарона таҳлил намуда, ба ҳулосае меояд, ки мавҷудияти тамоми истилоҳоти пешниҳодшуда аз он нуқтаи назар муҳим ва зарур мебошад, ки ҳар як истилоҳ ин ё он ҷанбаи фаъолияти методиро ба таври мушаххас ифода карда, моҳияти онро ба таври дақиқ ошкор месозад. Дар ин зербоб тавассути баррасии ҳамаҷонибаи илмӣ мунариҷаву моҳияти мафҳумҳои барои низомии таъмини илмӣ-методии хос ва муҳим, аз қабيلي «роҳбарии методӣ», «ёрии методӣ», «дастури методӣ», «машварати методӣ», «таъмини инноватсионӣ-методӣ», «навгонӣ», «инноватсия», «навҷӯйӣ», «таҷрибаи пешқадам» аз ҷиҳати илмӣ асоснок гардида, ҳудуди семантикии онҳо муайян ва доираи истифодабарии онҳо муқаррар карда шуданд.

Дар боби дуюми диссертатсия «Концепсияи рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ» ҷанбаҳои методологӣ ва назариявии ташаккули Концепсияи рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавии Тоҷикистон аз ҷиҳати илмӣ асоснок карда шуда, қисмҳои асосӣ ғояҳои умдаи Концепсияи мазкур муайян карда шудаанд; амсилаи концептуалии рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ таҳқиқ гардида, зимни он раванди ҷалби китобдорон ба фаъолияти инноватсионӣ дар ду сатҳи бо ҳам алоқаманд: а)

заминаи методологӣ ва б) низоми педагогие, ки дар заминаи методологии мазкур ташаккул ёфтааст, баррасӣ гардидааст; тавассути таҳқиқоти озмоишию таҷрибавӣ амсилаи концептуалии таъмини инноватсионӣ-методӣ дар амалияи китобхонаҳои Тоҷикистон татбиқ карда шудааст.

Дар зербоби якуми боби дууми диссертатсия – «Ташаккули концепсияи рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ» зикр шудааст, ки таҳия ва татбиқи Концепсия фаъолияти муназзаму босуботи тамоми объектҳо ва субъектҳои таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳоро барои давраи дарозмуддат (стратегӣ) кафолат дода, ба раванди устувори ҷорӣ намудани инноватсияҳо дар фаъолияти тамоми субъектҳои раванди таъмини инноватсионӣ-методӣ таъсир мерасонад ва дар маҷмӯъ, ба баланд гардидани сатҳи сифати хизматрасонии китобдорӣ-иттилоотӣ ба аҳоли мусоидат менамояд. Ба андешаи муаллиф дар ташаккули Концепсияи рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавии Тоҷикистон ва татбиқи он дар амалияи китобдорӣ муносибати бонизом, синергетикӣ, муҳитӣ ва ба шахс равонашуда мақоми барҷастаро ишғол мекунад. Ҳамзамон, дар ин зербоб сабабу омилҳои пайдоиши монеаҳо тибқи амсилаи сохтори динамикии фаъолият дар ҷаҳор марҳила: роҳнамоӣ, барномарезӣ, татбиқи барнома, назоратӣ-тасҳеҳӣ ва принципҳои педагогии идоракунии раванди ҷалби китобдорон ба фаъолияти инноватсионӣ: идоракунӣ, худинкишофёбии касбӣ: худинкишофдиҳӣ, худфаъолиятӣ, рефлексивӣ, фаъолгардонии неруи инноватсионии китобдор дар муҳити инноватсионии китобхона, идоракунии раванди худидоракунии китобдор (субъекти фаъолияти инноватсионӣ) муайян ва шарҳ дода шудааст.

Дар зербоби дууми боби дууми диссертатсия «Амсилаи концептуалии рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавӣ» диссертант зимни баррасии амсилаи мазкур ҳамчун зухурот ва низоми педагогии идорашаванда ҷаҳор қисми онро: ҳадафи стратегӣ; қисми мундариҷавӣ (ҷавҳари низом-онтологӣ); қисми технологӣ; қисми натиҷабархш муайян намуда, дар заминаи таҳлилу баррасии муқаррароти он амсилаи концептуалии рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳои давлатию оммавию тархрезӣ кардааст. Амсилаи концептуалӣ, ки аз ҷониби диссертант коркард шудааст, аз 3 унсур: а). зинагӣ (дар сатҳи китобхонаҳои миллӣ, минтақавӣ (вилоятӣ, водӣ), шаҳрӣ ва ноҳиявӣ); б). фаъолиятӣ (дар фаъолияти китобхонаҳо ҷорӣ намудани технологияҳои инноватсионӣ); в). принципҳое,

ки ба қонуниятҳои худинкишофёбии шахсияти китобдор ва низомҳои педагогӣ асос ёфтаанд, иборат аст.

Натиҷаҳои озмоиши таҷрибавӣ оид ба санҷиши нуктаҳои асоси назариявии таҳқиқот дар зербоби сеюми боби дуоми диссертатсия - «Татбиқи амсилаи концептуалии рушди таъмини инноватсионӣ-методии фаъолияти китобхонаҳо» инъикос ёфтаанд. Муаллиф барои муайян намудани муҳити инноватсионии китобхонаҳо, сатҳи омодагии китобдорон ба фаъолияти инноватсионӣ ва дараҷаи фарҳанги инноватсионии онҳо, тамоми услубҳои раванди озмоиши таҷрибавиро тибқи марҳилаҳои асосӣ ба чаҳор гурӯҳ: назариявӣ-чустуҷӯӣ, муқарраркунанда, ташаккулдиҳанда, тавсифӣ (хотимавӣ-ҷамъбасти) чудо карда, ҳар яки онҳоро муфассал шарҳ додааст. Тибқи маълумоти диссертант дар таҳқиқоти озмоишӣ 205 нафар китобдорон, 33 нафар кормандони (методистони) марказҳои методии сатҳи ҷумҳуриявӣ ва вилоятӣ иштирок доштанд. Тафсилоти муфассали натиҷаи таҳқиқоти озмоишӣ дар ҷадвалҳои №4-8 ва диаграммаҳои №3-5-пешниҳод шудаанд.

Дар «Хулоса»-и диссертатсия натиҷаҳои асосии илмии таҳқиқот дар 11 банд ҷамъбаст карда шуда, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот дар 9 банд оварда шудаанд, ки дурнамои таҳқиқи мавзӯи диссертатсияро нишон медиҳанд. Рӯйхати адабиёт тибқи стандартҳои маъмул бар асоси меъёр ва талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия шудааст.

Мутобиқати таҳассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ. Довталаби дараҷаи илмӣ аз рӯйи ихтисоси мазкур дар назди кафедраи китобхонашиносӣ ва библиографишинос МДТ «ДДФСТ ба номи Мирзо Турсунзода» зинаи доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D091000 – Кори китобдорӣ (6D091001 – Китобхонашиносӣ, библиографишиносӣ ва китобшиносӣ)-ро гузаштааст. Фаъолияти илмӣ ва омӯзгории муаллиф ба ихтисоси илмиаш мувофиқат менамояд. Таълифоти довталаби дараҷаи илмӣ ба ихтисоси 6D091000 – Кори китобдорӣ (6D091001 – Китобхонашиносӣ, библиографишиносӣ ва китобшиносӣ) мувофиқ мебошад. Гузашта аз ин, муаллифи диссертатсия доир ба паҳлуҳои гуногуни мавзӯи таҳқиқ дар конференсияҳои илмиву амалии сатҳи ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ суҳанронӣ намудааст. Бо назардошти гуфтаҳои боло хулоса кардан мумкин аст, ки таҳассуси илмии Зафарӣ Шариф ба дараҷаи илмии дарёфтшаванда мувофиқ мебошад.

Автореферати диссертатсия ва маводди интишорнамудаи муаллиф, ки дар 18 мақола ва 1 дастури таълимӣ ҷоп шудаанд фарогири мухтавои

асосии диссертатсия буда, 6 номгӯи он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президента Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расидаанд.

Автореферат ба мазмуни матни диссертатсия мувофиқ аст. Ҳамзамон матни русии автореферат бо варианти тоҷикии он пурра мувофиқат мекунад.

Диссертатсияи Зафари Шариф таҳқиқоти баанҷомрасида, комил ва дар сатҳи баланди илмӣ таълифшуда ба шумор рафта, бо муҳиммияту мубрамиёт, навгониҳои назариву амалӣ ва аҳамияти худ ба талаботи пажуҳиши диссертатсионӣ мувофиқ мебошад.

Дар баробари дастовардҳои илмӣ ва муҳокимаю натиҷагирӣ қобили таваҷҷуҳ дар диссертатсия баъзе норасоиҳо ба мушоҳида расиданд, ки бо нияти пешрафти корҳои таҳқиқи минбаъдаи муаллиф, зикри онҳоро зарур меҳисобем:

1. Мантиқан дуруст мешуд, агар зербоби сеюм ба зебоби якум иваз карда шавад, чунки дар ин зербоб асосан шарҳу эзоҳи мафҳумҳои марбут ба таҳқиқот дода шудаанд ва сараввал ошноӣ бо ин зербоб барои дарки мафҳуми истилоҳи дигар зербобҳо шароит муҳайё месозад.

2. Дар зербоби якуми боби якуми диссертатсия оид ба таҷрибаи пешқадами китобхонаҳо суҳан меравад, аммо ягон мисол аз дастурҳои методие, ки ҳанӯз солҳои 60-и асри гузашта марбут ба ин масъала ҷоп шудаанд, ба монанди «Таҷрибаи пешқадами китобхонаҳои посёлкаи Пахтаобод» ва «Китобхонаи бачагонаи Регар» оварда нашудааст.

3. Дар диссертатсия осори ҷопкардаи Пажуҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот, аз ҷумла маҷмуаи мақолаҳои «Фаъолияти инноватсионӣ дар соҳаи китобдорӣ» (Душанбе, 2018), ки дар он натиҷаҳои таҳқиқоти баргузорнамудаи пажуҳишгоҳи мазкур ҷоп шудаанд, мавриди истифода қарор нагирифтаанд.

4. Дар рисола баъзан хатоҳои имлоӣ ва техникӣ низ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо барои боз ҳам беҳтар шудани сифати кор мусоидат хоҳад кард.

Камбудии зикргардида ҷузъӣ буда, ба ҳеҷ ваҷҳ арзиши илмӣ таҳқиқоти мазкурро ҳалалдор намесозанд. Зеро муаллиф вазифаҳои дар назди худ гузоштаашро дар сатҳи баланди илмӣ таҳқиқотӣ ва бо савияи баланди пажуҳишӣ ба анҷом расонидааст.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия

Аз мутолиаи автореферат ва диссертатсия бармеояд, ки Зафари Шариф пажуҳишгари асил, босалоҳияту масъулиятшинос ва меҳнатдӯсту

серталаб мебошад, касби худро дӯст медорад. Зафари Шариф дар рафти таҳқиқот маводди фаровон ва арзишмандро чамъ овардааст ва барои исбот намудани андешаҳои худ ба осори донишмандони ватаниву хориҷӣ, бахусус муҳаққиқони рус таъя намуда, ақидаҳои худро низ доир ба нуктаҳои бахсталаби мавзӯ баён карда, гоҳе ба андешаҳои онҳо ба назари интиқодӣ нигаристааст. Забони диссертатсия забони илмӣ буда, аз дониши муаллиф доир ба мавзуи мавриди таҳқиқ дарак медиҳад. Диссертант аз методҳои таҳқиқии муосир, алалхусус назариявӣ – барои таҳлили сарчашмаҳои таърихӣ, фалсафӣ-методологӣ, психологӣ, педагогӣ (анализ, синтез, муқоиса, хулосабарорӣ, мурааттабсозӣ, моделсозӣ) ва эмпирикӣ (пурсиш, таҳлили мавод оид ба фаъолияти китобхонаҳо ва марказҳои методӣ, суҳбат, мушоҳида, мусоҳиба, худбаҳодиҳӣ, хулосаи экспертӣ, озмоиши педагогӣ, методҳои омории таҳлили маълумот ва нишондиҳандаҳои микдорӣ) ва ғайра огоҳона истифода бурда, мавзӯро ба таври комил ҳаллу фасл намудааст. Дар баррасиҳои диссертатсия шеваи хуби таҳқиқ, овардани маълумоти дақиқ аз маъхазҳо, муҳокимарониҳои илмӣ ва хулосабарориҳои ҷолиб ба назар мерасанд.

Диссертатсияи Зафари Шариф бо мубрамии мавзӯ, навгониҳои илмӣ, арзиши назарӣ амалӣ ва доираи таҳқиқи масъалаҳои ба миён гузошташуда ба талаботи бандҳои 31, 33-35-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти рақами № 267 тасдиқ шудааст ва «Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯйи ихтисос, номзади илм ва доктори илм, авторефератҳо ва мақолаҳои илмӣ чопшуда доир ба мавзуи диссертатсия (Замимаи 2 ба фармоиши раиси Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, № 493), бо пуррагӣ мувофиқ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D091000 – Кори китобдорӣ (6D091001 – Китобхонашиносӣ, библиографишиносӣ ва китобшиносӣ) сазовор мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, № 267 тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод мегардад.

Тақриз аз тарафи эксперт, доктори илмҳои педагогӣ, профессор, ходими пешбари илмӣ шӯъбаи фаъолияти иҷтимоӣ-фарҳангии

Тақризи муассисаи пешбар дар ҷаласаи Шурои илмӣ Пажухишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот, ки дар он довталаби дараҷаи илмӣ Зафари Шариф иштирок ва бо маъруза баромад намуд, баррасӣ ва тасдиқ шудааст. Дар ҷаласаи мазкур 15 нафар олимону ходимони илмӣ иштирок намуданд. Натиҷаи овоздихӣ: «тарафдор» - 15 нафар, «бетараф» – нест, «муқобил» - нест. (қарор дар ҷаласаи Шурои илмӣ Пажухишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот, таҳти №4 аз 17.04.2025 тасдиқ шудааст).

муовини директор оид ба корҳои илмӣ
Пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг,
номзоди илмҳои филологӣ

Чураев М.

доктори илмҳои педагогӣ, профессор,
ходими пешбари илмӣи шӯбаи фаъолияти
иҷтимоӣ-фарҳангии Пажӯҳишгоҳи илмӣ-
тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот

ЛМЙ- _____
Хочаев Қ.Т.

муовини директор оид ба корҳои методии
Пажуҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг
номзади илмҳои филологӣ

ХАНГ. Каримова Г.

Имзои доктори илмҳои педагогӣ, профессор Қ.Т.Ҳоҷаев,
номзадҳои илм М.Чӯраев ва Ғ.Каримовро тасдиқ мекунам.

Пажуҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии
фарҳанг ва иттилоот

Холикова М.

734018. Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе,
х.иёбони Н. Қарабобоев, 17. Тел.: (+992-37) 233-58-84;
907-62-63-46. Сомонаи расмӣ: e-mail: vfarhang98@gmail.com;
Веб-сайт: www.pitfi.tj

«17» апреля соли 2025.